

CLASICI AI LITERATURII UNIVERSALE

JANE AUSTEN

Rațiune
și simțire

Traducere din limba engleză de
LIDIA GRĂDINARU

Prefață de
CORNEL MIHAI IONESCU

CORINT

Sub cerul lui Jane Austen

Relația lui Jane Austen cu romantismul este atât de complexă și de ambiguă, încât doi importanți critici romantici pot formula despre opera ei judecăți ce se înscriu într-o antinomie fără soluție. Englezului Macaulay i se părea că Jane Austen poate fi asemuită numai lui Shakespeare¹, deși tot el mărturisea într-o scrisoare din 1838 despre Walter Scott: „Nu mă pricep să fac analize izbutite ale efectului operelor de geniu... N-am scris nici măcar o pagină de critică a poeziei sau a artelor frumoase pe care n-aș arde-o dacă mi-ar sta în putință.”² De cealaltă parte a Atlanticului și la antipodul prețuirii lui Macaulay, Emerson scria, în 1861, în *Jurnalul* său: Jane Austen este „vulgară în ton, sterilă în invenție artistică, prizonieră a jalnicelor convenții ale societății engleze, lipsită de geniu, de spirit, de experiența lumii. Viața n-a fost nicicând atât de strâmtă și îngustă”³. Cât privește pe imprudentul care a comis analogia dintre Jane Austen și Shakespeare, Emerson îl amendează printr-o execuție nemiloasă, în spiritul pragmatismului yankeu: „Ce zarzavagiu remarcabil a fost sacrificat pentru a-l face pe Macaulay!”⁴

După aproape un secol, Gide mărturisea teama că admirația pe care i-o poartă lui Jane Austen ar putea fi adumbrită de nefericita comparație a lui Macaulay: „Opere și oameni, pe toate le judecăm printr-o prismă anumită, iar judecata altuia ne predispune. Cutare carte ni se pare cu atât mai puțin bună, cu cât am auzit-o lăudată prea mult, sau cu atât mai bună, cu cât cutare critic a denigrat-o... Și cât de stingherită e admirația mea pentru Jane Austen când o văd comparată cu

¹ Thomas Babington Macaulay, *Critical and Historical Essays*, Boston, 1900, vol. VI, pp.53–54.

² George Otto Trevelyan, *The Life and Letters of Lord Macaulay*, Londra, 1876, vol II, pp. 7–8. (apud René Wellek, *Istoria criticii literare moderne*, Univers, 1976, vol. III, p. 154, trad. de Rodica Timiș).

³ Ralph Waldo Emerson, *Journals* (1820–1872), Boston, 1909, vol. IX, pp. 336–337 (apud R. Wellek, *op.cit.*, p. 203).

⁴ *Ibid.*, vol. VIII, p. 462 (însemnare din 1854).

Shakespeare! Rar deschide un critic o carte fără să fie dinainte bine sau rău dispus față de ea; iar prejudecata aceasta, pe care englezii o numesc *prejudice*, ne dispune, adesea fără să ne dăm seama, să fim în chip deosebit de sensibili fie la calitățile, fie la defectele autorului.”⁵

După 15 ani însă, „jena” pe care „prejudecata” lui Macaulay o mai induce judecății de gust nu a tulburat în nici un chip „admirația” lui Gide, după cum aflăm dintr-o însemnare, făcută pe când scriitorul se afla la Tipasa, în Tunisia: „Am înghițit repede *Sense and Sensibility*, mai puțin captivant, fără îndoială, decât *Pride and Prejudice*, sau decât *Emma* (pe cât mi-aduc aminte), dar de-o admirabilă siguranță a planului și umplând de minune cadrul. Seamănă cu unele portrete ale lui Ingres sau, mai degrabă, ale lui Chassériau. Cerul e cam jos, cam gol; dar câtă gingășie în zugrăvirea sentimentelor! Nici un demon superior nu o bânuie pe Jane Austen; în schimb, o înțelegere a altuia, niciodată greșită, niciodată slăbită. Partea de satiră e excelentă și dintre cele mai fin nuanțate. Totul se desfășoară în dialoguri, iar acestea sunt cât se poate de bune. Unele capitole sunt de o artă desăvârșită.”⁶

Însemnarea lui Gide amendează cu eleganță „prejudecățile” care au falsificat „judecățile” opuse ale lui Macaulay și Emerson, fără a suprima antinomia lor revelatorie, părând, în același timp, a recupera intuiția corectă din fiecare, pe care excesul generalizării o anulează în ambele cazuri; astfel, el remarcă: „gingășia” analizei psihologice, empatia și „finețea” ironiei (argumentul lui Emerson), dar și simptomele filistinismului (deplorat de Emerson), „cerul cam jos și cam gol” și absența „demonilor superiori” din lumea descrisă de Jane Austen.

Prin remarca privind această carență, inteligența lui Gide pune în lumină elementul esențial pe care Jane Austen îl erijează în ceea ce Virgil Nemoianu a numit „îmblânzirea romantismului” (*the taming of romanticism*) în opera ei: nu simpla atenuare, prin „respingere și acceptare”⁷, a „romantismului esențial”; ci, pur și simplu, secularizarea transcendenței. Ceea ce Nemoianu numește „viziunea excesivă” a „romantismului esențial” sau „marea temă gotică” și conotațiile ei: „profunzimea emoțională, persistența misterului și domnia sublimului”⁸ reprezintă numai simulacre psihologice, etice sau estetice ale principiului prin

⁵ André Gide, *Jurnal. Pagini alese* (1889–1951), Univers, 1970, p. 354 (trad. de Savin Bratu).

⁶ *Ibid.*, p. 611.

⁷ Virgil Nemoianu, *Îmblânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier*, Minerva, B.P.T., 1998, p. 85: „Romantismul esențial este în același timp respins și acceptat în *Northanger Abbey*.”

⁸ *Ibid.*, pp. 85–86.

exelență metafizic care afirmă transcendența în economia globală a paradigmei romantismului. Echivocul pseudodialectic al raportării lui Jane Austen la această paradigmă, „înăbușirea și suprimarea cu bună știință a potențialului romantic”, „credința” că s-ar putea „răfui” cu spiritul gotic, păstrându-l și asimilându-l în același timp, „respingerea și acceptarea” romantismului esențial amintesc momentele dialecticii speculative a Spiritului în viziunea lui Hegel și refac, abuziv, fazele procesului de *Aufhebung*, în care „antiteza” neagă „teza”, dar nu o suprimă, ci doar o suspendă, pentru a conserva esența ei în vederea elaborării „sintezei”. Acestui Spirit hegelian îi corespunde, în romanele lui Jane Austen, „cerul cam jos și cam gol”, simulacru nu al unei transcendente imediate sau al uneia „incomplete” în imanență, ci, pur și simplu, al unei transcendente negate și secularizate. Procesul însuși al „îmblânzirii” și „domesticirii” „romantismului esențial” în ipostaza „redușă” și „miniaturizată” a stilului Biedermeier reprezintă o formă parodică „redușă” și „miniaturizată” a dialecticii speculative hegeliene (*Aufhebung*).

*

În 1795, Jane Austen a scris un roman epistolar intitulat *Elinor and Marianne* care atestă, fără echivoc, admirația sa pentru opera lui Richardson. În 1797, ea va reveni asupra acestei prime versiuni, renunțând la tehnica epistolară. După alte revizuii, în 1809, acest roman va fi publicat în 1811 sub titlul *Sense and Sensibility* (*Bun-simț și sensibilitate/Rațiune și simțire*). Mai mult chiar decât trecerea, în plan formal, de la structura epistolară la proza analitică, în intervalul menționat se produce o mutație esențială în viziunea lui Jane Austen asupra existenței și, mai cu seamă, asupra universului ei romanesc. Antinomia unor facultăți și a unor pulsiiuni, pe care, în cadrele unui neoclasicism minor, el însuși „reduș” și „domesticit”, Jane Austen reușește să nu o adâncească, ci să o atenueze, tot printr-o „surdină” de tip neoclasic, ca disjunctie firească și salutară complementaritate, această antinomie „îmblânzită” era reprezentată, în prima versiune a romanului, în ipostaza neumanistă a „sufletului frumos” care își domină sciziunea și aspiră la integrarea armonioasă a pulsiiunilor divergente. Conversația dintre Elinor și Marianne despre „frumusețea” lui Edward (cap. IV) rezumă, „reduce” și „domesticește” celebra teorie despre „sufletul frumos” (*die schöne Seele*) elaborată de Fr. Schiller în climatul spiritual al neumanismului german. Jane Austen restituie cu acuratețe acel neoplatonism minor și rezidual conform căruia „sufletul frumos” în emergență din latența psihicului spre potența fizionomiei, „transfigurează”, refăcând în sens invers ierarhia treptelor frumuseții

dezvăluită de Diotima, preoteasa din Mantinea, lui Socrate, în dialogul *Symposion* al lui Platon: „Perspicacitatea sa deosebită”, „principiile” și „valoarea lui” sunt la început obnubilite de timiditate, spune Elinor, dar „dialogul” revelează, în sens aproape fotografic, sentimentele și părerile, buna informație, pasiunea pentru lectură, „imaginația vie”, „spiritul de observație corect”, „gusturile bune și delicate” ale lui Edward. „Pe măsură ce îl cunoști, îi apreciezi mai mult calitățile, precum și manierele și persoana. La prima vedere, sigur că purtarea lui nu impresionează, iar persoana lui cu greu poate fi numită frumoasă, până îi percepi expresia ochilor, care au o bunătate neobișnuită, și blândețea înfățișării. În prezent îl cunosc atât de bine încât îl consider cu adevărat frumos, sau, cel puțin, aproape frumos.” Meta-dialogul (Elinor–Marianne) despre eficacitatea propedeutică și revelatorie de esențe a dialogului (Elinor–Edward) se încheie printr-o reformulare exemplară a mitului despre materia transfigurată și sublimată prin spirit: „Am să-l consider frumos, Elinor, dacă nu acum, foarte curând. Când ai să-mi spui să-l iubesc ca pe un frate, n-am să-i mai văd imperfecțiunea chipului, așa cum nu i-o văd acum pe a inimii.” În acest climat neoplatonician, disjunctia facultăților (*sense* vs *sensibility*) se atenuează în complementaritate, iar antinomia sexuală (schisma ontologică prin excelență) este exorcizată prin virtuțile apotropaice ale mitului gemelarității. Sub acest aspect, trecerea de la titlul primei versiuni, în care facultățile sunt ipostaziate alegoric, la titlul definitiv, în care disjunctia pulsionilor permite sugerarea procesului de convergență, de empatie progresivă și, în final, de conversiune reciprocă a principiilor libere de determinări ipostatice, reprezintă o lărgire exemplară a orizontului viziunii estetice a lui Jane Austen.

Timpului obiectiv în care lui Marianne i se va revela, prin virtutea maieutică a dialogului, „frumusețea” încă latentă a lui Edward, îi corespunde o „durată interioară” în care se desăvârșește empatia cu esența spirituală a lui Elinor. În acel moment, chiar și disjunctia dintre sororalitate/paternitate și gemelaritate va fi suspendată, iar Marianne va fi „geamănă” cu Elinor exact în măsura în care îl va iubi ca pe un frate pe Edward. Viața sufletească a acestuia nu este doar teatrul secret al epifaniei „frumuseții” ce „transpare” prin chip, dar și agentul care favorizează și catalizează procesul de empatie dintre cele două surori.

„Sufletul frumos”, sinteză dialectică dintre *sense* și *sensibility*, iradiază opacitatea somatică și transpare, cuprins dar nu captiv, în conturul unui chip pecetluit de stilemele „frumuseții” clasice. Dublul portret, filtrat prin optica de estet a lui Willoughby (cap. X) nu este un simplu *ergon*, operă încheiată și imobilă, dar nici simplul proces (*energeia*), la

finele căruia va rezulta aceasta, ci o adevărată „sinergie” (*synergeia*), desfășurarea simultană a două procese distincte, dar conexe și complementare, o aproximare dinamică și ritmică de către fiecare model a Ideii de frumusețe, adică o „euritmie” exemplară: „Domnișoara Dashwood avea un ten delicat, trăsături regulate și o siluetă deosebit de frumoasă. Marianne era și mai frumoasă. Formele ei, deși nu atât de desăvârșite ca ale surorii sale, erau mai impresionante, beneficiind și de avantajul înălțimii; iar fața ei era atât de fermecătoare încât, atunci când se folosea limbajul laudelor și se spunea despre ea că era frumoasă, adevărul era mai puțin insultat decât se întâmplă de obicei. Pielea ei era foarte oacheșă, dar datorită transparenței ei tenul îi era deosebit de strălucitor; trăsăturile ei erau frumoase toate; zâmbetul ei era dulce și atrăgător, iar în ochii ei foarte negri aveau o vrajă, o inteligență și o nerăbdare care nu puteau să nu te încânte.” La acest dublu portret se gândea în primul rând Gide, când afirma că „seamănă cu unele portrete ale lui Ingres, sau, mai degrabă, ale lui Chassériau”. Cu ale lui Théodore Chassériau (1819–1856), efemeridă de geniu, asemeni lui Jane Austen, scindat între fidelitatea de discipol față de Ingres și admirația pentru Delacroix și, într-un plan mai profund, între frumusețea clasică și cea creolă a Antilelor natale. Mai precis, portretul lui Elinor și Marianne, făcut de Jane Austen, amintește, în mod inevitabil, *Cele două surori* (1843) de la Luvru, pe care Degas îl considera, pe bună dreptate, cel mai frumos portret din pictura secolului al XIX-lea. Și în portretul lui Jane Austen putem desluși „diferență” însemnată dintre prototipul clasic și cel „creol”. În mod paradoxal, această diferență însumează un „plus” și un „minus”: „Marianne era și mai frumoasă [...] deși nu atât de desăvârșită.” Distincția de grad permite ca ritmul static să se transfigureze în „euritmie” dinamică, aproximare în act a idealului frumuseții absolute. Totodată, un plus de frumusețe „mai puțin desăvârșită” transformă simpla „diferență” de grad în „diferență” tipologică, sursă a liniei care separă frumosul clasic, catarctic în esență, de frumusețea „creolă” care „farmecă”, inducând în același timp și în mod indecizabil fascinație și aprehensiune. În interstițiul subtil dintre „gradele” frumuseții se insinuează redutabilul *pharmakon* care deconstruiește paradigma frumosului clasic, „diferențiindu-l” fără opoziție și schismă de „frumosul pitoresc” (cap. XVIII), simulacru „domesticit” al sublimului, reziduu „gotic” în lumea lui Jane Austen și sub cerul ei „cam jos și cam gol”.

TABEL CRONOLOGIC

- 1775** La 16 decembrie, se naște, la Steventon, Hampshire, Anglia, romanciera Jane Austen, al șaptelea copil (din cei opt) al reverendului George Austen și al Cassandrei. Tatăl avea un venit de 600 de lire sterline pe an, ceea ce permitea o viață decentă, fără a asigura însă și zestrea necesară celor două fiice.
- 1783** Jane și sora ei mai mare, botezată după mama lor, Cassandra, confidenta și prietena ei pe viață, sunt trimise la Southampton, pentru a fi instruite de o mătușă, doamna Cawley.
- 1785–1786** Jane și Cassandra urmează cursurile școlii Abbey din Reading. De altfel, cele două forme de educație vor fi singurele din afara familiei, acasă ele învățând să cânte la pian, să picteze etc. Jane era o cititoare împătimită, tatăl ei având o bibliotecă de peste 500 de volume.
- 1787–1793** Jane Austen scrie *Juvenilia*, o serie de parodii după literatura vremii, precum *Dragoste și prietenie*, strânse în trei volume în manuscris. Dar aceste scrieri sunt doar pentru amuzamentul personal și al familiei.
- 1795–1799** Scrie primele versiuni ale romanelor care, în cele din urmă, vor fi publicate: *Rațiune și simțire*, *Mândrie și prejudecată*.
- 1797** *Primele impresii* (titlul inițial al romanului *Mândrie și prejudecată*) este oferit, de către tatăl lui Jane, unui editor. Acesta din urmă refuză însă până și să îl citească.
- 1800** Familia Austen se mută la Bath, petrecându-și verile pe malul mării. Se pare că aici Jane a întâlnit prima ei dragoste, un tânăr care, la puțin timp după aceea, a murit. O experiență care va fi transpusă într-unul din capitolele romanului *Persuasiune* (publicat postum, 1818).
- 1802** Harris Bigg-Wither, un nobil mai tânăr cu 6 ani decât Jane, o cere în căsătorie, iar aceasta acceptă, deși nu-l iubea. Surpriza nu se lasă mult așteptată, căci a doua zi fuge, împreună cu sora ei, la Bath. Ca și Cassandra, Jane nu se va mărita niciodată.

- 1803 Jane Austen vinde unui editor romanul *Northanger Abbey* (intitulat, mai târziu, *Susan*), pentru modesta sumă de 10 lire sterline. Romanul va apărea însă abia în 1818, postum.
- 1805 Moare reverendul George Austen, veniturile familiei scăzând dramatic. Speranțele rămân acum la frații lui Jane.
- 1806 Familia se mută la Southampton, iar trei ani mai târziu, la Chawton, unde Edward, unul din frați, le asigură o mică proprietate.
- 1811 Apare romanul *Rațiune și simțire*, al cărui prim tiraj îi aduce autoarei un profit de 140 de lire sterline.
- 1813 Apare *Mândrie și prejudecată*.
- 1814 Apare *Mansfield Park*, tirajul epuizându-se în 6 luni.
- 1816 Apare romanul *Emma*, dedicat Prințului Regent.
- 1817 Jane Austen se mută la Winchester, pentru a urma un tratament medical. Pe 18 iulie, la 41 de ani, se stinge din viață. Cauza morții este necunoscută, dar se bănuiește a fi fost maladia lui Addison (insuficiența cronică a glandei corticosuprenale).

VOLUMUL ÎNTÂI

CAPITOLUL I

FAMILIA DASHWOOD ERA STABILITĂ de mult în Sussex. Domeniul era mare, iar reședința era la Norland, în mijlocul proprietății unde, timp de mai multe generații, familia dusese o viață atât de respectabilă încât trezise admirația unanimă a cunoștințelor din vecinătate. Fostul proprietar al acestui domeniu fusese un burlac care trăise până la o vârstă foarte înaintată și care, pe parcursul a mulți ani din viață, o avusese pe sora sa drept tovarășă constantă și menajeră. Dar moartea ei, cu zece mai înainte de a lui, aduse mari schimbări în casă; pentru a-i suplini lipsa, el invită și primi în casa lui familia nepotului său, domnul Henry Dashwood, moștenitorul legal al domeniului Norland și persoana căreia intenționa să i-l lase moștenire. În societatea nepotului, a nepoatei și a copiilor lor, bătrânul domn își petrecea în mod plăcut zilele. Afecțiunea față de ei spori. Atenția constantă a doamnei și a domnului Dashwood față de dorințele lui, atenție care nu izvora din interes, ci din bunătatea inimii, îi oferi bătrânului tot confortul pe care vârsta lui înaintată l-ar fi putut primi; iar veselia copiilor lor adăugă culoare existenței lui.

Dintr-o fostă căsătorie, domnul Henry Dashwood avea un fiu, iar de la actuala sa soție trei fete. Fiul, un tânăr serios și respectabil, era un om cu stare, căci la majorat primise jumătate din averea considerabilă a mamei lui. Mai mult decât atât, prin căsătorie, care avusese loc la scurt timp după aceea, își sporise averea. De aceea, pentru el moștenirea domeniului Norland nu era chiar atât de importantă ca pentru surorile lui; lăsând deoparte ceea ce le-ar fi putut reveni de pe urma faptului că tatăl lor

moștenea acea proprietate, averea lor era mică. Mama lor nu avea nimic, iar tatăl lor dispunea doar de șapte mii de lire; cealaltă jumătate a averii primei sale soții îi revenea tot fiului ei, domnul Henry Dashwood beneficiind doar de uzufructul acesteia.

Bătrânul domn muri; i se citi testamentul și, ca mai toate testamentele, și acesta pricinui tot atâta dezamăgire câtă plăcere. Bătrânul nu fusese nici atât de nedrept, nici atât de nerecunoscător încât să nu-i lase nepotului său domeniul, dar i-l lăsase în astfel de condiții încât valoarea moștenirii era redusă la jumătate. Domnul Dashwood și-o dorise mai mult de dragul soției și al fetelor sale decât pentru sine sau pentru fiul lui; însă ea era destinată fiului său și fiului acestuia, un copil de patru ani, ceea ce îi răpea orice putere de a se îngriji de cele care îi erau mai dragi și care aveau cel mai mult nevoie de întreținere, fie din veniturile domeniului, fie din vânzarea pădurilor lui prețioase. Totul era trecut în beneficiul acestui copil care, cu prilejul vizitelor făcute ocazional la Norland cu mama lui, prin drăgălășenii deloc neobișnuite la copiii de doi sau trei ani — stălcirea cuvintelor, dorința arzătoare de-a face ce vrea, o mulțime de șiretlicuri și foarte multă gălăgie — reușise să câștige într-atât afecțiunea unchiului său încât scăzuse valoarea tuturor atențiilor pe care acesta le primise ani în șir de la nepotul său și fiicele lui. Totuși, nu voise să fie nedrept și, ca semn al afecțiunii sale pentru cele trei fete, îi lăsase fiecareia câte o mie de lire.

La început, dezamăgirea domnului Dashwood fu cruntă; dar era din fire vesel și optimist și putea să spere, pe bună dreptate, să trăiască mulți ani și, printr-un trai chibzuit, să pună deoparte o sumă considerabilă din roadele unui domeniu deja mare și căruia i se puteau aduce îmbunătățiri imediate. Însă averea care se lăsase îndelung așteptată fu a lui doar un an. Nu-i supraviețui mai mult unchiului său, și tot ce le rămase văduvei și fiicelor sale fură zece mii de lire, inclusiv fosta moștenire.

De îndată ce aflase că sănătatea îi este în pericol, domnul Dashwood discutasă cu fiul său, pe care îl rugase, cu toată insistența și urgența impuse de boală, să aibă în vedere interesele mamei sale vitrege și ale surorilor sale.

Domnul John Dashwood nu avea sentimentele puternice ale restului familiei; dar o rugămintă de așa natură făcută într-un astfel de moment îl înduioșă, așa că promise să facă tot ce îi stătea în putere pentru a le asigura un trai îndestulat. O astfel de asigurare îl liniști pe tatăl său, iar domnul John Dashwood avu apoi timp să chibzuiască la cât putea să fie prudent să-i stea în putere să facă pentru ele.

Nu era un tânăr răuvoitor, decât dacă răuvoitor înseamnă să fii destul de nesimțitor și egoist; lumea îl stima, căci își îndeplinea îndatoririle obișnuite cu bună-credință. Dacă s-ar fi însurat cu o femeie mai binevoitoare, poate că ar fi fost și mai respectat decât era, poate ar fi căpătat și el un aer mai agreabil; se însurase de foarte tânăr și ținea enorm la soția sa. Dar doamna John Dashwood era o caricatură mult îngroșată a soțului ei — mai îngustă la minte și mai egoistă.

Când îi făcu tatălui său promisiunea, chibzui în sine să sporească averea surorilor lui, dându-i în dar fiecareia câte o mie de lire. Apoi se simți cu adevărat îmbunat. Perspectiva a patru mii de lire pe an, pe lângă venitul său actual, plus jumătatea rămasă din averea mamei sale, îi înmuiau inima și îl făceau să se simtă capabil de generozitate. Da, avea să le dea trei mii de lire, un gest frumos și generos. Și suma aceasta avea să fie de ajuns pentru a le asigura un trai îndestulat. Trei mii de lire. Se putea lipsi destul de ușor de o așa sumă considerabilă. Se gândi toată ziua la asta, și multe zile la rând, și nu se căi.

Abia se termină înmormântarea tatălui său, că doamna John Dashwood, fără să-și fi înștiințat soacra de intențiile sale, sosi împreună cu copilul și slujitorii. Nimeni nu-i putea contesta dreptul de a veni; casa era a soțului ei din clipa decesului tatălui; dar cu atât mai mare era lipsa ei de delicatețe, iar pentru o femeie în situația doamnei Dashwood, care se lăsa condusă doar de bunul-simț, trebuie să fi fost extrem de neplăcut; însă doamna Dashwood avea un simț al onoarei atât de profund și o generozitate atât de romantică încât orice ofensă de genul acesta, provocată sau pricinuită de cineva, îi trezea un dezgust rece. Doamna John Dashwood nu fusese niciodată pe placul vreunui

membru al familiei soțului ei; dar, până în prezent, nu avusese ocazia să le arate cât de puțină considerație putea să aibă față de ceilalți atunci când împrejurările i-o permiteau.

Doamna Dashwood fu atât de afectată de comportamentul ei grosolan și își disprețui atât de profund nora pentru el încât, la sosirea acesteia, ar fi părăsit casa pentru totdeauna dacă rugămințile fiicei sale mai mari n-ar fi făcut-o să se gândească mai întâi dacă era cuviincios să plece. După aceea, dragostea duioasă pentru cele trei copile ale ei o determină să rămână și să evite, de dragul lor, o ruptură cu fratele lor.

Elinor, fiica ei cea mare, ale cărei sfaturi avuseseră atâta efect, avea o putere de înțelegere și o judecată rece care o îndreptățeau, deși avea numai nouăsprezece ani, să fie sfătuitoarea mamei sale, dându-i deseori posibilitatea să stăvilească, în folosul tuturor, înflăcărarea doamnei Dashwood, care, în general, ar fi dus la nechibzuință. Avea o inimă de aur; era sensibilă din fire și avea sentimente puternice, dar știa să și le stăpânească, lucru pe care mama ei îl mai avea încă de învățat și pe care una din surorile ei hotărâse să nu-l învețe niciodată.

În multe privințe, însușirile lui Marianne erau întru totul egale cu cele ale lui Elinor. Era sensibilă și deșteaptă, dar năvalnică în toate cele; tristețile, bucuriile ei nu cunoșteau moderație. Era generoasă, caldă, interesantă; avea toate calitățile în afară de prudență. Asemănarea dintre ea și mama sa era izbitoare.

Elinor privea cu îngrijorare excesul de sensibilitate al surorii ei, însă doamna Dashwood îl prețuia și-l cultiva. Acum, în violența nefericirii lor, se încurajau una pe alta. Durerea care le copleșise la început a fost înnoită anume, căutată, provocată iar și iar. Se lăsară pradă durerii lor, căutând să-și sporească în orice mod cu putință amărăciunea, și erau hotărâte să nu accepte alinare în viitor. Și Elinor era profund nefericită, dar ea putea, totuși, să lupte, să se stăpânească. Discută cu fratele ei, își întâmpină cumnata la sosire și se strădui s-o facă să depună aceleași eforturi, o încurajă să aibă aceeași răbdare.

Margaret, cealaltă soră, era o fată veselă și prietenoasă, dar, cum fusese deja mult influențată de romantismul lui Marianne,

fără să aibă judecata ei, la treisprezece ani nu prea dădea semne că o să fie, mai târziu, la fel ca surorile sale.

CAPITOLUL II

DOAMNA JOHN DASHWOOD se instalase acum ca stăpână la Norland, iar soacra sa și cumnatele sale se văzură reduse la condiția de musafire. Totuși, erau tratate de ea cu o politețe rezervată, iar de soțul ei cu bunătatea pe care era el în stare s-o simtă față de altcineva în afară de el însuși, de soția lui și copilul lor. Ba chiar insistă, cu oarecare zel, să considere Norland casa lor; și, cum se părea că doamna Dashwood nu avea de ales decât să rămână aici până își găsea o casă în vecinătate, invitația lui fu acceptată.

Îi convenea de minune să rămână pe mai departe într-un loc unde totul îi amintea de bucuriile de altădată. În vremuri de veselie, nici o fire nu putea fi mai veselă decât a ei, sau să nutrească, într-o mai mare măsură, acea speranță de fericire care reprezintă în sine o adevărată fericire. Dar și la tristețe se lăsa purtată de imaginație, era tot atât de neconsolat pe cât era de nedomolit la bucurie.

Doamna John Dashwood nu era deloc de acord cu planurile soțului ei pentru surorile lui. Trei mii de lire luate din averea scumpului lor băiețel l-ar fi sărăcit îngrozitor. Îl imploră să se mai gândească. Cum putea să-și ia răspunderea de a-i răpi copilului său, și încă singurului său copil, o sumă atât de mare? Și ce pretenție puteau avea domnișoarele Dashwood la mărinimia lui pentru o sumă atât de mare, când îi erau rude de sânge doar pe jumătate, ceea ce ea nu considera deloc a fi o înrudire? Doar se știe că între copiii din căsătorii diferite ale unui bărbat nu existase vreodată afecțiune; și de ce să se ruineze el pe sine și pe sărăcuțul lor Henry dându-și toți banii de pomană surorilor lui?

— Ultima dorință a tatălui meu a fost să-i ajut văduva și fetele, răspunse soțul ei.

— Cred că nu știa ce vorbea. Pun prinsoare că aiura la vremea aceea. Dacă ar fi fost în toate mințile, nu s-ar fi gândit să-ți ceară să dai de pomană jumătate din avere, lipsindu-ți de ea propriul copil.

— Nu a precizat o sumă anume, dragă Fanny, dar m-a rugat, în termeni generali, să le ajut, și să le fac o situație mai bună decât i-a stat lui în putere. Poate ar fi fost mai bine dacă ar fi lăsat totul în seama mea. Doar nu putea să-și închipuie că le-aș fi neglijat. Dar cum el mi-a cerut să-i promit, n-am putut să n-o fac, sau cel puțin așa am crezut la vremea aceea. Prin urmare, promisiunea, odată făcută, trebuie îndeplinită. Trebuie să facem ceva pentru când or să plece de la Norland ca să se stabilească într-o casă nouă.

— Păi, atunci, să facem, dar acel ceva nu trebuie să fie chiar trei mii de lire. Gândește-te, adăugă ea, că, odată ce te-ai despărțit de ei, banii nu se mai întorc. Surorile tale se vor mărita și vor fi pierduți pe vecie. Dacă, într-adevăr, ar fi vreodată înapoiati bietului nostru băiețel...

— Vai, bineînțeles, asta ar schimba mult situația, spuse foarte serios soțul ei. S-ar putea să vină vremea când Henry o să regrete că a fost lipsit de o sumă atât de mare. Dacă ar avea o familie numeroasă, de pildă, acești bani în plus i-ar prinde bine.

— Sigur că da.

— Atunci, poate ar fi mai bine pentru toată lumea dacă suma ar fi redusă la jumătate. Cinci sute de lire ar reprezenta o creștere uriașă a averii lor.

— O, de neașteptat! Ce frate din lumea asta ar face pentru surorile lui jumătate din cât faci tu, dacă i-ar fi surori bune? Or ele îți sunt numai pe jumătate rude. Ai o fire foarte mărinimoasă.

— N-aș dori să fiu meschin, răspunse el. În astfel de împrejurări e mai bine să faci prea mult decât prea puțin. Cel puțin, nimeni nu poate să spună că n-am făcut îndeajuns pentru ele; nici chiar ele însele nu se pot aștepta la mai mult.

— N-ai cum să știi la ce s-ar putea aștepta ele, dar noi nu trebuie să ne gândim la așteptările lor, spuse doamna. Problema e ce-ți poți permite să faci.

— Categorie, și cred că-mi pot permite să le dau cinci sute de lire la fiecare. Așa, fără nici o suplimentare din partea mea, la moartea mamei lor vor avea, fiecare, peste trei mii de lire — o avere considerabilă pentru orice tânără.

— Sigur că da. Și, chiar așa, mă gândesc că nu pot să pretindă nici o suplimentare. Vor avea zece mii de lire pe care să le împartă între ele și, dacă se mărită, sigur o vor duce bine, iar dacă nu, ar putea trăi toate fără griji din dobânda la cele zece mii de lire.

— Asta e foarte adevărat și, de aceea, nu știu dacă, una peste alta, n-ar fi mai înțelept să fac ceva pentru mama lor cât mai e în viață decât pentru ele — vreau să spun ceva de genul rentei viagere. Ar fi bine și pentru ea, și pentru surorile mele. O sută pe an le-ar asigura tuturor un trai confortabil.

Totuși, soția lui ezită puțin în a-și da consimțământul la acest plan.

— Sigur, e mai bine decât să te desparți dintr-odată de o mie cinci sute de lire, spuse ea. Dar dacă doamna Dashwood va mai trăi cincisprezece ani, am fi complet trași pe sfoară.

— Cincisprezece ani! Dragă Fanny, nu poate să mai trăiască nici jumătate din cât ai spus tu.

— Cu siguranță nu, dar dacă ai observat, oamenii trăiesc o veșnicie când li se plătește o rentă viageră, iar ea este foarte robustă și sănătoasă, și abia a împlinit patruzeci de ani. O rentă viageră este o treabă foarte serioasă. Știu multe despre necazurile pricinuite de rentele viagere, de aceea îți spun că nu știi ce faci. Mama s-a împotmolit în plata a trei rente viagere lăsate prin testament de tata unor servitori credincioși, și i-a fost cum nu se poate mai neplăcut. Rentele trebuiau plătite de două ori pe an, și mai era și deranjul de a li le înmâna; la un moment dat i s-a spus că unul dintre ei a murit, iar după aceea s-a dovedit că nu era așa. Mama se săturase până peste cap. Cu astfel de pretenții fără de sfârșit, venitul ei nu îi mai aparținea, spunea ea: și a fost foarte urât din partea tatei pentru că altfel, banii ar fi fost pe de-a întregul la dispoziția mamei, fără nici un fel de opreliște. Asta m-a făcut să-mi fie silă de rentele viagere și eu, una, nu m-aș înhăma pentru nimic în lume la plata unora.

— Este cu siguranță neplăcut să-ți sece anual venitul în felul acesta, replică domnul Dashwood. Întocmai cum spunea mama ta. Nu e deloc de dorit să fii obligat să plătești regulat o astfel de sumă, în zile stabilite, îți răpește independența.

— Fără doar și poate, și nici n-ai parte de mulțumiri. Ele se consideră îndreptățite la plata acestor sume, tu nu faci decât ce era de așteptat, și asta nu duce deloc la recunoștință. În locul tău, orice aș face ar trebui să fie în întregime decizia mea. Nu m-aș obliga să le plătesc anual ceva. S-ar putea ca în unii ani să fie foarte neplăcut să te lipsești de o sută de lire, ba chiar și de cincizeci din propriile noastre cheltuieli.

— Cred că ai dreptate, dragostea mea; în cazul ăsta, ar fi mai bine să nu fie nici o rentă viageră. Ceea ce le-aș da din când în când le va fi de mult mai mare ajutor decât o alocație anuală, pentru că n-ar face decât să trăiască pe picior mai mare, iar la sfârșitul anului n-ar avea un sfanț pus deoparte. Un cadou de cincizeci de lire, când și când, le va împiedica să fie necăjite din cauza banilor și, cred eu, mă va achita din plin de promisiunea făcută tatălui meu.

— Sigur că da. De fapt, ca să spun drept, în sinea mea sunt convinsă că tatăl tău nici nu s-a gândit să le dai bani. Aș spune că ajutorul la care s-a gândit el trebuia să fie doar atât cât putea fi rezonabil să se aștepte de la tine; de pildă, să le cauți o căsuță confortabilă, să le ajuți să-și mute lucrurile și să le trimiți în dar pește și vânat, și așa mai departe, când e sezonul. Îmi pun gâtul că nu s-a gândit la mai mult; și, zău așa, ar fi foarte ciudat și nedrept dacă ar fi făcut-o. La gândește-te, dragul meu domn Dashwood, cât de bine ar putea trăi mama ta vitregă și fetele ei din dobânda la șapte mii de lire, pe lângă mia de lire a fiecăreia dintre ele, care le aduce la fiecare cincizeci de lire pe an, și, bineînțeles, din banii ăștia îi vor plăti mamei lor pentru masă și casă. În total, vor avea împreună cinci sute pe an, și pentru ce naiba ar vrea patru femei mai mult de atât? Vor trăi foarte ieftin! Întreținerea casei nu le va costa nimic. Nu vor avea trăsură, nici cai, iar servitori doar câțiva; nu vor primi musafiri și nu vor avea cheltuieli de nici un fel! Gândește-te numai ce bine o vor duce!

Cinci sute de lire pe an! Nici nu-mi închipui cum ar putea cheltui jumătate din suma asta, darămite să le dai mai mult! Este total absurd să te gândești la asta. Mai degrabă ele ar putea să-ți dea ție ceva.

— Pe cuvântul meu, ai perfectă dreptate, spuse domnul Dashwood. Cu siguranță, prin rugămintea pe care mi-a făcut-o, tata nu s-a gândit la mai mult decât spui. Acum înțeleg limpede asta și îmi voi îndeplini strict promisiunea prin astfel de acte de întrajutorare și bunătate ca acelea descrise de tine. Când mama se va muta în altă casă, am s-o ajut cât îmi stă în puteri să se instaleze. Ba s-ar putea să-i fac și un mic cadou, niște mobilă.

— Desigur, încuviință doamna Dashwood. Totuși, trebuie să te gândești la un lucru. Când tatăl tău și mama ta s-au mutat la Norland, deși mobila de la Stanhill a fost vândută, vesela, argintăria și rufăria s-au păstrat, și acum i-au rămas mamei tale.

— Fără doar și poate, ăsta e un aspect important. Chiar că e o moștenire valoroasă! Și totuși o parte din argintărie ar completa-o în mod plăcut pe cea pe care o avem aici.

— Da, iar serviciul pentru micul dejun e de două ori mai frumos decât cel de aici. După părerea mea, mult prea frumos pentru orice casă în care și-ar putea ele permite să trăiască. Totuși, asta e. Tatăl tău s-a gândit numai la ele. Și trebuie să-ți spun următorul lucru: nu-i datorezi cine știe ce recunoștință și nici nu ești obligat să ții seama de dorințele lui, căci știm foarte bine că, dacă putea, le-ar fi lăsat aproape totul *lor*.

Acest argument fu hotărâtor. El oferi intențiilor domnului Dashwood fermitatea care le lipsise până atunci; și, în cele din urmă, acesta își spuse că ar fi fost cu totul de prisos, dacă nu chiar foarte necuviincios să facă pentru văduva și fetele tatălui său mai mult decât gesturile de prietenie pe care le pomenise soția lui.

CAPITOLUL III

DOAMNA DASHWOOD RĂMASE la Norland câteva luni; nu că ar fi avut ceva împotriva să se mute atunci când revederea fiecărui loc bine cunoscut a încetat să-i mai stârnească emoția violentă care dăinui un timp; atunci când sufletul ei începu să se înviorizeze și mintea îi deveni capabilă și de alt efort decât cel de a-și spori durerea prin amintiri melancolice, fu nerăbdătoare să plece și căută fără odihnă o locuință în vecinătatea domeniului Norland, căci îi era cu neputință să se mute departe de acel loc iubit. Însă nu auzi de nici o casă care să răspundă pe dată ideii ei de confort și tihnă și să convină prudenței fetei ei mari a cărei judecată mai înțeleaptă respinse mai multe case ca fiind prea mari pentru venitul lor, lucru cu care mama ei fu de acord.

Doamna Dashwood fusese informată de către soțul ei de promisiunea făcută de fiul lui în favoarea lor, lucru care adusese alinare ultimelor lui gânduri pământești. Nu se îndoia de sinceritatea acestei promisiuni mai mult decât o făcuse el însuși și, de dragul fetelor ei, se gândea cu mulțumire la promisiune deși, în ceea ce o privea pe ea, era convinsă că o sumă mai mică de șapte mii de lire avea să-i asigure belșugul. Se bucura pentru fetele lor și pentru inima lui bună; și își reproșa că înainte fusese nedreaptă cu el, crezându-l incapabil de mărinimie. Purtarea lui atentă față de ea și de surorile lui o convinsese că el se gândea la bunăstarea lor și, pentru o vreme, se bizui ferm pe intențiile lui generoase.

Disprețul pe care îl avusese față de nora ei la începutul relației lor spori după ce îi cunoscă mai bine caracterul, fapt înlesnit de o jumătate de an de trai în comun; și poate că, în ciuda oricărei considerații de politețe sau afecțiune din partea celei dintâi, celor două doamne le-ar fi fost cu neputință să trăiască împreună atâta timp dacă, după părerea doamnei Dashwood, o anumită împrejurare nu le-ar fi făcut pe fetele ei să vrea și mai mult să rămână în Norland.

Această împrejurare era atașamentul crescând dintre fata ei cea mare și fratele doamnei John Dashwood, un tânăr plăcut și